

Lapsen atooppinen ekseema

Lääkärikirja Duodecim

24.5.2022

Lastentautien ja lastenallergologian erikoislääkäri Mikael Kuitunen

- Yleistä
- Atooppisen ihottuman oireet lapsilla
- Lapsen atooppisen ihottuman toteaminen
- Muita sairauksia, jotka voivat muistuttaa atooppista ihottumaa
- Lapsen atooppisen ihottuman itsehoito
- Milloin lääkäriin?
- Atooppisen ihottuman ehkäisy
- Kirjallisuutta

Keskeistä

- Atooppinen ihottuma on suomalaislapsilla yleinen ja alkaa useimmiten imeväisiässä.
- Atooppisen ihottuman oireita ovat ihon kutina, kuivuus, karheus, punoitus ja rikkoumat. Tyypillisiä alueita lapsilla ovat posket, raajat ja taiteet, typpipaikat vaihtelevat lapsen iän mukaan.
- Atooppiselle ihottumalle on tyypillistä vaikeasti ennustettavat pahenemisvaiheet.
- Atooppisen ihon hoidossa perusvoiteiden säännöllinen käyttö on keskeistä. Jos perusrasvauksesta huolimatta esiintyy ihottumia, käytetään ihottuma-alueille jaksoittain kortisonivoiteita tai vaikeassa tautimuodossa >2 vuoden ikäisillä lapsilla, jotka eivät ole saaneet riittävää vastetta tavanomaisesta hoidosta kalsineuriinin estäjävoiteita, joita voivat määrätä lääkärit, joilla runsaasti kokemusta atooppisen ihottuman hoidosta.

Yleistä

Atooppinen ihottuma on pitkäaikainen, kutiseva, tulehduksellinen ihosairaus, jolle on tyypillisiä vaikeasti ennustettavat pahenemisvaiheet. Suurimmalla osalla lapsista atooppinen ihottuma on lievä ja ennuste hyvä. Atooppinen ihottuma (aiemmin myös maitorupi, vaikka liittyy vain harvoin maitoon) on hyvin yleinen, suomalaislapsilla sitä esiintyy 15–25 %:lla. Se alkaa useimmiten imeväisiässä.

Atooppisessa ihottumassa ihon rakenne on poikkeava puuttuvan filagriini valkuaisen johdosta. Tämä johtaa ihon suurentuneeseen läpäisevyyteen aikaansaaden veden haihtumisen iholta ja ihon kuivumisen. Iholla olevat normaalit bakteerit pääsevät myös tunkeutumaan ihoon aiheuttaen ihon tulehduksen eli näkyvät ihottumamuutokset.

Atooppisen ihottuman oireet lapsilla

Oireet alkavat useimmiten 4–8 kk iässä. Yleisiä alueita ovat imeväisillä posket, sääret ja pohkeet, nilkat, ranteet, kyynär- ja polvitaiteet sekä kasvot ja päänahka. (Kuvat [1](#), [2](#), [3](#) ja [4](#)).

Kuva 1. Atooppinen ihottuma pikkulapsen kasvoissa. Pikkulapsen kasvojen eksudatiivinen atooppinen ihottuma tulkitaan helposti virheellisesti bakteeri-infektioksi, vaikka toisaalta antibiootista ei ole hoidossa haittaakaan, löytyyhän atooppisesta ihottumasta lähes aina *Staph. aureus*. Mieto glukokortikoidivoide ja kosteat kompressit rauhoittavat maitoruvun nopeasti.

Kuva: Raimo Suhonen

Suurena ja pienennä napsauttamalla kuvaa

Kuva 2. Lapsen nummulaarinen ekseema. Lapsen nummulaarista ekseemaa "kolikkoekseema" pidetään atooppisen ihottuman ilmenemismuotona ja tarvitsee voimakkaammat hoidot. (Kuva R. Suhonen)

Suurena ja pienennä napsauttamalla kuvaa

Kuva 3. Atooppinen ihottuma vauvan nilkassa. Pikkulapsen atooppisen ihottuman tyypillinen paikka nilkan etupinnalla. Voimakkaammassa ekseemassa saattaa syntyä taiteeseen haavauma. Se ei ole este kortikoidihoidolle, vaan sen aihe.

Suurena ja pienennä napsauttamalla kuvaa

Kuva 4. Atooppinen käsi-ihottuma vauvoilla. Atooppista käsi-ihottumaa on joskus jo vauvoilla. Sitä on etenkin käsien selkäpuolilla. Ihottuma infektoituu helposti. Lisää tietoa pikkulasten atooppisesta ihottumasta, ks. [Lapsen atooppinen ekseema](#).

Suurena ja pienennä napsauttamalla kuvaa

Leikki-ikäisillä ihottumaa esiintyy kyynär- ja polvitaieissa, säärissä, reisissä, kasvoissa ja niskassa. (Kuva 5)

Kuva 5. Atooppinen ihottuma. Läiskäistä atooppista ekseemaa pikku lapsen sääressä. Läiskä on raavittu ja ihossa on myös lievä infektiio.

Suurena ja pienennä napsauttamalla kuvaa

Kouluikäisillä lapsilla ihottumaa esiintyy vahvemmin kyynär- ja polvitaieissa, ranteissa, käsissä, nilkoissa ja jaloissa. Myös niin kutsuttua lumipalloihottumaa voi esiintyä kämmenissä ja jalkapohjissa, etenkin päkiöissä ja varpaissa. Isommilla koululaisilla ja teineillä esiintyy ratsupaikkaihottumaa pakaroissa ja takareisissä. (Kuvat [6](#), [7](#), [8](#), [9](#) ja [10](#))

Kuva 6. Atooppinen ihottuma polvitaiepeessa. Polvitaiepeen atooppinen ihottuma (ks. [Atooppinen ihottuma](#)), johon on pesinyt bakteeri-infektio (stafylokokki-bakteeri).

Suurena ja pienennä napsauttamalla kuvaa

Kuva 7. Atooppinen ekseema sormissa. Atooppisen ekseeman mieliaikkoja ovat muun muassa kätet, erityisesti sormet, rystyset ja kämmenen reuna. Ihossa näkyvät punottavat pienet rikkoumat ovat rikkiraavittuja akuuttiin käsiekseemaan kuuluvia vesikkeleitä. Ne kutisevat voimakkaasti ja raavitaan nopeasti rikki. Vähitellen iho alkaa hilseillä ja paksuuntua. Sekä akuutin vaiheen että kroonisen vaiheen ekseemaa on usein samassa kädessä, kuten täälläkin potilaalla.

Suurena ja pienennä napsauttamalla kuvaa

Kuva 8. Atooppinen ihottuma ranteessa. Hangattu, jäkälöitynyt atooppinen ihottuma (ks. [Atooppinen ihottuma](#)) ranteessa. Iho on kyhnyttämisestä paksuntunut, punoittava ja ihopoi mut näkyvät korostuneesti. Iho on osin rikkonainen ja tulehtunut.

Suurena ja pienennä napsauttamalla kuvaa

Kuva 9. Atooppinen talvijalka. Atooppinen talvijalka ("kumisaapasekseema", juvenile palmar dermatosis) ilmenee lapsilla, usein pienillä pojilla, jalkapohjien etuosien astumispinnoilla. Muutaman vuoden jälkeen oireilu häviää spontaanisti. Kyseessä on atooppisen ihottuman eräs ilmentymä. Oireen taustalla on harvoin todellinen kosketusallergia.

Kuva: Raimo Suhonen

Suurena ja pienennä napsauttamalla kuvaa

Kuva 10. Atooppinen tulehtunut ihottuma pakaroissa ja reisissä. Nuoren potilaan pakaroiden tai reisien seudun atooppinen ihottuma, jossa on märkärupia. Ks. artikkeli [Lapsen atooppinen ekseema](#).

Suurena ja pienennä napsauttamalla kuvaa

Ihottuma on punoittavaa ja karhea. Esiintyy punoittavaa näppylää, raapimisjälkiä rupia, eritystä, karstaa ja ihon jäkälöitymistä (paksuuntumista) ihottuman vaikeusasteen mukaan. Ihottuma ja terveeltä näyttävä iho kutisee kaikilla lapsilla. Vaikeammassa

muodossa ihottuma tulehtuu toistuvasti ja voi erittää kudostenestettä. (Kuvat [10](#), [11](#)).
Läiskäinen atooppinen ekseema voi levitä koko kehoon niin sanotuksi punaihoksi eli erythrodermiaksi.

Kuva 11. Atooppisen ihottuman bakteeri-infektio. Nuoren potilaan laaja atooppinen ihottuma, johon on tullut stafylokokki-bakteerin aiheuttama tulehdus.

Suurena ja pienennä napsauttamalla kuvaa

Osalla vaikeaa tai keskivaikeaa ihottumaa sairastavilla imeväisillä ruoka-aineet voivat pahentaa ihottumaa ja heiltä on syytä selvittää mahdollinen ruoka-aineiden osuus ihottuman pahentajana. Tavallisimmin on kyse [allergiasta](#) lehmänmaidolle, kananmunalle tai viljoille.

Lapsen atooppisen ihottuman toteaminen

Tauti todetaan tyypillisen oirekuvan perusteella: kutiava, jatkuva tai toistuva tyypillinen ihottuma tyypillisillä ihoalueilla. Laboratorio tai allergiakokeista ei ole apua.

Muita sairauksia, jotka voivat muistuttaa atooppista ihottumaa

Vauvoilla esiintyy [seborrooista ihottumaa eli taliköhnää](#), jossa lisääntynyt talin erityys päänahassa ja kasvoissa näkyy eritteisenä ja karstaisena ihottumana ja hilseilynä.

[Vaippaihottuma](#) on ulosteiden ja virtsan aiheuttamaa ärsytyksestä, ja atooppinen ihottuma ei yleensä esiinny vaippa-alueella.

[Syyhypunkkitauti](#) on hyvin kutiava näppyläinen ihottuma, joka esiintyy yleensä samanaikaisesti muilla perheenjäsenillä.

[Ihokeliakiassa](#) voimakkaasti kutiava näppyläinen ihottuma esiintyy kyynärpäissä ja polvilla.

[Psoriasis](#) on lapsilla harvinainen.

[Märkärupi](#) on ihon tulehdus paikallisesti usein suun ja sierainten ympärillä, joka voi levitä laajoillekin ihoalueille. Ihossa on punoitusta ja kosteaa eritettä ja kuivunutta karstaa ihottuman päällä.

[Keratosi pilaris](#) esiintyy olkavarsilla (kuva [12](#)) eikä se kutise. Kortisoni tai muut voiteet eivät sitä rauhoita.

Kuva 12. Keratosis pilaris olkavarressa. Keratosis pilaris mielipaikallaan olkavarren ulkosyrjällä. Se on tavallinen myös reisien ulkosyrjällä. Follikulaariset sarveistapit tekevät ihon karheaksi ja näppyiseksi ja iho punoittaa vaihtelevasti. Atooppisella nuorella iholla tämä sarveistumishäiriö on erittäin yleinen. Ilmiö on ihon ominaisuus, jolle ei ole hoitoa.

Suurena ja pienennä napsauttamalla kuvaa

Lapsen atooppisen ihottuman itsehoito

Atooppisen ihottuman hoito toteutetaan omahoitona rasvaamalla ihoa ja ihottumaa säännöllisesti keskirasvaisella [perusvoiteella](#) kahdesti päivässä reilulla kerroksella rasvaa (lumiukkorasvaus). Ihottuma-alueet on tärkeää hoitaa ajoissa, jolla vähennetään riskiä ihottumista aiheutuvilta ongelmilta, kuten ihon tulehtumiselta, kiusalliselta kutinalta ja arpien muodostumiselta.

Mikäli [perusvoiteiden](#) käytöstä huolimatta esiintyy ihottumaa, käytetään siihen mietoa 1 % hydrokortisonivoidetta 3–10 päivän jaksoissa 1–2 kertaa päivässä. Kortisonijaksojen välissä pidetään vähintään yhtä pitkä tauko [kortisonivoiteessa](#) jatkaen perusvoiteella.

Jos raapiminen pahentaa ihottumaa suositellaan pitkähihaisia puuvillavaatteita tai lakanoista revittyjä suikaleita estämään raapiminen esimerkiksi raajoissa. Samalla voide pääsee vaikuttamaan siteiden alla. Kynnet leikataan lyhyiksi ja puuvillakäsineet tai tumput vähentävät raapimisen haittoja.

Lapsen ruoasta ei tule jättää mitään pois vain varmuuden vuoksi. Välttämisruokavalion tulee aina perustua kunnollisiin tutkimuksiin.

[Pro- ja prebiooteilla](#) ryhmänä ei ole osoitettu selvää tehoa ekseeman hoidossa. Gammalinoleenihapon, vitamiinien tai hivenaineiden tehosta ei ole myöskään luotettavaa näyttöä.

Milloin lääkäriin?

Laaja-alaiset, kovasti kutiavat ja rupia muodostavat ihottumat kuuluvat lääkärin tutkittaviksi.

Jos ihottuman pahentajaksi epäillään alle 1 vuoden ikäisellä lapsella keskeisiä ruoka-aineita, kuten maitoa tai viljoja, tutkimukset tehdään erikoislääkärin valvonnassa.

Lääkäri voi tarvittaessa määrätä vahvempia kortisonivoiteita ja yli 2-vuotiaille kalsineuriinin estäjävoiteita. Antihistamiineja voidaan kokeilla, jos kutina häiritsee lapsen ja vanhempien yötä. Osoitettu teho on vaatimaton. Antibioottia tarvitaan vain poikkeustapauksissa.

Atooppisen ihottuman ehkäisy

Tehokasta ja pysyvää ehkäisykeinoa atooppiseen ekseemaan ei ole. Laktobacillus

rhamnosus GG probiootilla on useammassa tutkimuksessa voitu osoittaa vähentynyt ihottuman ilmaantuminen kahden vuoden ikään, mutta teho näyttää sen jälkeen hiipuvan.

Äidin raskauden tai imetyksen aikaiset ruokavaliorajoitukset tai yli 4 kuukautta kestävä yksinomainen rintaruokinta ei estä ekseeman ilmaantumista. Osassa tutkimuksia on havaittu, että äidin monipuolinen ja laaja ruokavalio raskauden ja imetyksen aikana on vähentänyt lapsen riskiä allergian kehittymiselle. Kun äiti noudattaa normaalia rajoittamatonta ruokavaliota ennen raskautta, ei hänen tule muuttaa ruokavaliota raskaaksi tultuaan lapsen allergian ennaltaehkäisyn tarkoituksessa.

Aiemmat kirjoittajat: Ihotautien erikoislääkäri Matti Hannuksela ja iho- ja sukupuolitautilien erikoislääkäri Anna Hannuksela-Svahn

Artikkelin tunnus: dlk00841 (022.006)

© 2023 Kustannus Oy Duodecim